

Dvorac Gornja Bedekovčina, prije
1918., akvarel, nepoznat autor

Izvor: Janko Vranyczany-Dobrinović

Napísali: akademik **Mladen Obad Šćitaroci** i prof. dr. sc. **Bojana Bojanić Obad Šćitaroci**

Kad bismo birali model zagorskoga dvorca po mjeri Hrvatskoga zagorja, krajolika zagorskih brežuljaka i skromnoga zagorskoga plemstva, vjerojatno bismo odabrali dvorac poznat pod imenom Gornja Bedekovčina, kojemu su posebitost dale dvije obitelji: plemići Bedeković i baruni Vranyczany-Dobrinović. Mnogi ovaj dvorac smatraju vrsnim primjerom zagorskoga dvorca koji "istodobno označava najranije i najpotpunije stilsko ostvarenje, polaznu i ujedno kulminacijsku točku u razvoju jednokrlnoga dvorca na području Hrvatskoga zagorja".

Smještaj dvorca na istaknutom brežuljku iznad naselja Bedekovčina (40 km sjeverno od Zagreba), uklopljenost u perivoj s vizurama na jug prema dolini rijeke Krapine i sjevernim obroncima Medved-

nice – ukazuje na identitetske vrijednosti i posebnosti Gornje Bedekovčine.

U blizini Gornje Bedekovčine nalazi se još kurija Donja Bedekovčina (zapadno) i dvorac Poznanovec (istočno od Bedekovčine). Dok je kurija Donja Bedekovčina nastanjena i nedavno potpuno obnovljena, dvorac Poznanovec je desetljećima prazan i propada. Sve tri građevine potječu iz kasnobaroknoga doba 18. stoljeća.

Za razliku od brojnih zagorskih dvorca bez namjene ili bez trajne namjene, Gornja Bedekovčina od 1954. živi novi život. U dvorcu i novim zgradama podignutim u neposrednoj blizini smještena je ustanova za socijalnu skrb i odgoj djevojaka. U dvorcu je upravna zgrada. Zahvaljujući takvoj namjeni, dvorac je spašen od propadanja jer se ustanova brine za održavanje dvorca i velikog perivoja.

Kad bi se stvorili uvjeti za preseljenje uprave socijalne ustanove iz dvorca u novu zgradu, dvorac s južnim dijelom perivoja i ostacima oranžerije mogao bi dobiti novu namjenu koja bi omogućila

otvorenost i neposredno uključivanje dvorskoga sklopa u društveni i kulturni život Bedekovčine i okolice. Time bi Bedekovčina iskoristila prednost i mogućnost malobrojnoga kulturnog naslijeđa na svojem teritoriju. Zajedno s rekreacijskim razvojnim mogućnostima pet bedekovčanskih jezera u dolini rijeke Krapine južno od dvorca (rekreacija, kupalište, ribolov), neposredno uz novu cestu koja povezuje autoceste za Krapinu i Varaždin – Bedekovčina bi mogla trajno osigurati skladan prostorni razvoj i iskoristiti prednost kulturnog i prirodnog naslijeđa, antropogenoga krajolika i industrijske tradicije (glineni/opekarski proizvodi) za održiv razvoj u budućnosti.

Donja i Gornja Bedekovčina i njihovi vlasnici

U srednjem vijeku prostor današnjega naselja i općine Bedekovčina zvao se Komor. Taj je naziv bio i sastavni dio prezimena obitelji Bedeković od Komora, koja je jedna od najstarijih zagorskih plemićkih obitelji. Najstarijem poznatom

Dvorac Gornja Bedekovčina

Snimio: Saša Novković

Kad bi se stvorili uvjeti za preseljenje uprave socijalne ustanove iz dvorca u novu zgradu, dvorac s južnim dijelom perivoja i ostacima oranžerije mogao bi dobiti novu namjenu koja bi omogućila uključivanje dvorskoga sklopa u društveni i kulturni život Bedekovčine

Model zagorskoga maloga dvorca *Gornja Bedekovčina*

pretku Ivanu kralj Bela IV. darovao je 1267. dobro Komor/Kumur. Članovi obitelji ostavili su trag od 16. do 20. stoljeća u političkom, vjerskom i kulturnom životu Hrvatske. Najpoznatiji u obitelji Bedeković bili su Franjo (1775.-1827.), savjetnik Dvorskog ureda u Beču, kojem je 1822. dodijeljen ugarski barunat, i Koloman (1817.-1889.), hrvatski ban.

Barunska zagorska grana izumrla je 1854. kad je umro Ljudevit, a varaždinska grana obitelji u muškom se koljenu ugasila Kolomanovom smrću. Treća grana obitelji Bedeković, koja je posjedovala posjed i kuriju Donju Bedekovčinu, izumrla je u muškom koljenu sredinom 20. stoljeća nakon smrti Marka Bedekovića.

Dvorac i posjed Gornja Bedekovčina nisu promijenili mnogo vlasnika. Bedekovići su sredinom 18. stoljeća izgradili dvorac i u njemu živjeli, dok nije udajom prešao u vlasništvo obitelji Galjuf/Galliuf. Od te je obitelji 1887. dvorac kupio dr. Viktor barun Vranczyany-Dobrinović.

O dvorcu iz doba obitelji Bedeković ne znamo mnogo, nisu sačuvani stari nacrti

Franjo Bedeković Komorski,

Izvor: Šćitaroci, "Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja"

ni druga povijesna dokumentacija.

Dvorac Gornju Bedekovčinu izgradio je Nikola Bedeković (umro 1786.), varaždinski podžupan i prisjednik banskoga stola, čiji je sin Franjo dobio barunsku

titulu. Nikola je bio graditelj i crkve u Bedekovčini. Prema natpisu iznad ulaza u dvorac, građen je od 1740. do 1750.

Dvorac je jednokatan, pravokutnog tlocrta, jednokrilan s visokim četvorostrušnim krovom u čijoj se sredini nalazi toranj. Prostorije u prizemlju i na katu potkovasto su smještene oko velikog predvorja u kojem se nalazi prostrano stubište, tlocrtno u obliku slova T s kamenom perforiranim i urešenom ogradom. U osovinu tlocrta, otprilike u širini predvorja nalazi se glavna dvorana koju su u Hrvatskom zagorju nazivali palača. Kasnije je pregrađena u tri prostorije. U podrumu i prizemlju su svodovi, a prostorije na katu imaju ravni strop.

Sva četiri pročelja dvorca oblikovno su jednakovrijedna. Prizemni dio pročelja ukrašen je vodoravnim trakama. Katni dio pročelja sa sedam je prozorskih osi podijeljen pilastrima na polja u kojima se nalaze prozori s urešenim nadprozorcima. U osi glavnoga, sjeverozapadnog pročelja nalazi se kameni portal bogate

» plastičnosti s grbom obitelji Bedeković i kronogramom.

U sklopu dvorca izvorno je bila uređena kapela s otvorima na sjeveroistočnom pročelju dvorca. Tlocrtno je bila mala, a visinski je zauzimala dvije etaže. Ulaz u kapelicu bio je iz prizemlja, a na katu je bio mali ulaz kojim su se koristili članovi obitelji. Dolaskom Vranyczanyjevih, na mjestu kapelice napravljena je kuhinja, a barokni oltar prenesen je u župnu crkvu sv. Ladislava u Orehovici, gdje se i danas nalazi.

Sjeverno od perivoja, na nižoj koti terena nenametljivo prema dvorcu nalazilo se gospodarsko dvorište s gospodarskim zgradama. Danas su na tome mjestu smještajne građevine Doma za socijalnu skrb i odgoj djevojaka.

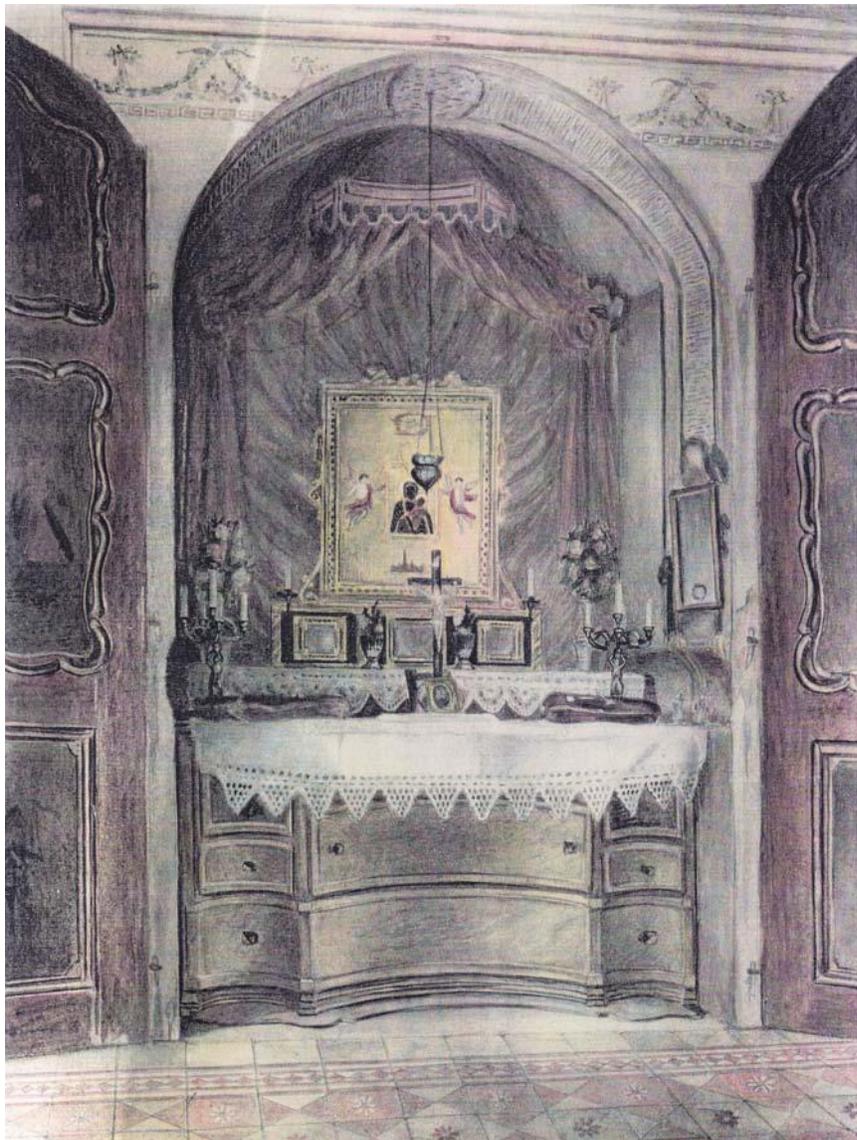
Tri desetljeća nakon izgradnje dvorca Gornja Bedekovčina obitelj Bedeković Komorska izgradila je 1780. kuriju Donja Bedekovčina. U novu kasnobaroknu zgradu ugrađena je starija kurija, o čemu svjedoče stariji i deblji zidovi. Ta jednostavna jednokatna kasnobarokna zgrada pravokutnog tlocrta s visokim baroknim krovštem tipična je zidana kurija Hrvatskoga zagorja. U kuriji se u uzidanom ormaru na katu nalazilo kućno svetište. Kurija je obnovljena i u privatnom je vlasništvu.

Tri etape u oblikovanju perivoja

Dvorac se nalazi u sredini razmjerno velikoga pejzažnog perivoja u čijem se razvoju uočavaju tri etape. O prvoj baroknoj etapi iz sredine ili druge polovice 18. stoljeća nema podataka. Pretpostavlja se da je već tada bio uređen vanjski prostor oko dvorca. Perivoj je vjerojatno cjelovito uređen u prvoj polovici 19. stoljeća, kad su u doba bidermajera i sredinom 19. stoljeća u doba romantizma podizani perivoji uz zagrebačke vile i ljetnikovce i dvorce u Hrvatskom zagorju.

Drugu etapu u razvoju perivoja prepoznajemo na katastarskoj karti iz 1897. godine. Tada je zauzimao površinu 4,7 hektara i imao je obilježja pejzažnoga perivoja. Postojala su i tri jezera. U južnom dijelu perivoja, na najnižim kotama brežuljka nalazila su se dva vrta u kojima se uzgajalo povrće i cvijeće. Prema perivoju i brežuljku s dvorcem vodila je 540 metara duga aleja s jugozapada.

Treća razvojna etapa perivoja započinje dolaskom obitelji Vranyczany-Dobri-
nović potkraj 19. stoljeća. Viktor Vran-

Oltar kurije Donja Bedekovčina u uzidanom ormaru

Izvor: zbirka Kreković

Kurija Donja Bedekovčina, Mirko Rački, 1901.

Izvor: zbirka Kreković

czany-Dobrinović napravio je velike promjene u perivoju. Napustio je stari prilazni put za kočije s jugozapada (urisan je na staroj katastarskoj karti iz 1897.) i uspostavio novu aleju divljih kestena s jugoistoka, koja vijuga perivojem prema dvorcu (današnja prilazna cesta), sagradio je paviljon, kuglanu i tenisko igralište. Sve je to odavno nestalo. Nema više ni romantičarsko-historicističkog izgleda perivoja. Visoko raslinje perivoja skriva dvorac i stvara ugodaj pejzažnoga perivojnoga gaja.

Južno od dvorca, na nižoj koti perivoja podignuta je klasicistička oranžerija (*palmenhaus*), staklenik gdje se zimi sklanjalo mediteransko raslinje. Vjerojatno potječe iz početka 19. stoljeća. Građevina je sačuvana do danas, nažalost loše je obnovljena i ne koristi se u izvornoj namjeni. Iako su takve građevine imali skoro svi dvorci, jedina je sačuvana oranžerija uz dvorce u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Drugi sačuvani primjer oranžerije u Hrvatskoj se nalazi uz dvorac u Donjem Mihljcu u Slavoniji.

Obitelj Vranyczany-Dobrinović

Obitelj Vranyczany-Dobrinović u Hrvatskom je zagorju od druge polovice 19. stoljeća do Drugoga svjetskoga rata posjedovala pet dvoraca: Laduč, Sveti Križ Začretje, Mirkovec, Oroslavje Gornje i Gornju Bedekovčinu.

Vranyczany-Dobrinovići su staro hrvatsko plemstvo koje se spominje u Bosni početkom 13. stoljeća, odakle su pred Turcima otišli u Dalmaciju. U kontinentalnu Hrvatsku došli su početkom 19. stoljeća. Staro plemstvo im je potvrđeno 1822., a 1862. petero braće Vranyczany-Dobrinović dobiva barunat. Ubrzo nakon toga svaki brat kupuje po jedan dvorac u Hrvatskom zagorju.

Od brojnih članova velike obitelji najistaknutiju ulogu u društvenom životu Hrvatske imao je Ambroz (1801.-1870.). Bio je pristaša ilirske stranke, velik rodoljub i mecena hrvatske kulture. Ban Jelačić imenovao ga je prvim hrvatskim ministrom financija. Dao je tada kovati prvi hrvatski novac. Bio je predsjednik Matice

hrvatske u doba Bachova apsolutizma. Financijski je pomogao osnivanje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) i kazališta te drugih kulturnih i nacionalnih institucija. Njegov ugled i utjecaj u Beču imao je veliku važnost u kriznom razdoblju od 1843. do 1845. i tijekom revolucije od 1848. do 1849.

U Zagrebu su Vranyczanyji izgradili nekoliko palača, od kojih je najreprezentativnija palača na Zrinjevcu (danas Moderna galerija), koju je izgradio Ljudevit (Luj) Vranyczany-Dobrinović koji je kupio dvorac Oroslavje Gornje.

Prvi vlasnik dvorca Gornja Bedekovčina iz obitelji baruna Vranyczany-Dobrinovića bio je dr. Viktor (1860.-1887.), oženjen 1886. barunicom Zdenkom Hellenbach (1861.-1921.) iz Marije Bistrice, kćerkom Lazara Hellenbacha i Klotilde Jelačić od Bužima. Dvorac je naslijedio njihov sin Ambroz (1886.-1940.) koji je oženio barunicu Wandu (Dédée) rod. Schmidt-Zabiérov (1896.-1984.), u prvom

Dvorac Gornja Bedekovčina, Ambroz, Opapa i Dedee, 1920.

Izvor: Janko Vranyczany-Dobrinović

Zdenka Hellenbach i Viktor Vranyczany-Dobrinović, 1886.

Izvor: Janko Vranyczany-Dobrinović

Ambroz Vranyczany-Dobrinović i supruga Vanda (Dédée) rod. Schmidt-Zabiérov, 1918.

Izvor: Janko Vranyczany-Dobrinović

Predvorje-stubište dvorca Gornja Bedekovčina, 1918.

Budoir, Ambroz i Dédée, Gornja Bedekovčina, 1918.

Blagovaonica, dvorac Gornja Bedekovčina, 1918.

Soba Ambroza Vranyczany-Dobrinovića, u pozadini kupaonica, Gornja Bedekovčina, 1918.

Radna soba, Gornja Bedekovčina, 1916

Dječja soba, Gornja Bedekovčina, 1918.

Izvor: Janko Vranyczany-Dobrinović

braku udanu Šoštarić-Pisačić, poznatu po osnivanju prvog Montessori vrtića u Zagrebu, 1934.

Njihov sin Janko, rođen i odrastao u Gornjoj Bedekovčini (27. svibnja 1920. - 6. svibnja 2015.) zbog Drugoga svjetskoga rata nije uspio naslijediti dvorac. Poslije

rata morao je napustiti Hrvatsku. Diplomirao je novinarstvo i komunikacijsko pravo na Akademiji Lateran u Rimu, a 1948. se preselio u Bruxelles, gdje je i umro 2015., u 95. godini života. Od 1970. bio je direktor austrijskog ureda za turizam za Belgiju i Luksemburg. Godine 1990. za-

jedno s drugim hrvatskim plemićima uputio je javno pismo u kojem su se novoj hrvatskoj vlasti stavili na raspolaganje. Od 1990. do 1991. bio je ministar turizma u Vladi Republike Hrvatske, a zatim prvi hrvatski veleposlanik u Kraljevini Belgiji, Europskoj uniji i NATO-u. 🌟

Dvorac Gornja Bedekovčina, crtež oko 1886.

Izvor: Janko Vranyczany-Dobrinović

Janko Vranyczany-Dobrinović, predavljanje knjige "Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja", Palača Dverce, Zagreb, 1991.

S Jankom baronom Vranyczany-Dobrinovićem veže nas dugogodišnje prijateljstvo, od 1989. Do kraja njegova života često smo kontaktirali, posebice kad bi on dolazio u Zagreb i kad je živio u Zagrebu kao ministar turizma Republike Hrvatske. Pišući ovaj tekst o dvorcu Gornjoj Bedekovčini, u kojem je Janko proveo djetinjstvo i ranu mladost, prisjetili smo se ugodnih trenutaka koje smo zajedno proveli razgovarajući o hrvatskim dvorcima. Donosio nam je obiteljske albume, pribavljao fotografije dvoraca drugih plemićkih obitelji razasutih širom svijeta, pa su albumi stizali čak i iz Južne Afrike. Sjećanja su mu bila jaka, dobro je poznao povijesne prilike, povijest i genealoške veze hrvatskih plemićkih obitelji. Sa sjetom i žarom pričao je o dvorcu Sveti Križ Začretje, kojeg je trebao naslijediti od strica Janka Vranyczany-Dobrinovića. Drugi svjetski rat uništio je ne samo njegov san, nego dvorce njegove obitelji i sve hrvatske dvorce. Nezaboravna su njegova predavljanja naših knjiga u Beču i Zagrebu – u Palači Dverce, palači koju je Gradu darovala Klotilda Vranyczany-Dobrinović, udana Buratti (1838.-1913.). Predstavljajući naše knjige "Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja" (1991.) i "Dvorci i perivoji u Slavoniji" (1998.), održao je upečatljive govore o hrvatskim dvorcima i hrvatskom plemstvu.

O dvorcu Gornjoj Bedekovčini iz doba obitelji Vranyczany-Dobrinović, posebice iz prve polovice 20. stoljeća i Jankove mladosti, sačuvane su brojne fotografije u obiteljskim albumima, zahvaljujući kojima danas raspoložemo fotografskom dokumentacijom koja je dijelom objavljena u ovom članku.

Pismo Janka Vranyczany-Dobrinovića Mladenu Obadu Šćitarociju, 1989.

Broj 57 • godina X • ožujak/travanj 2016.

Zagrebi moj grad

CIJENA 12 kn
CIJENA 20 kn

ISSN 1846-4378

0 0 3 1 6

9 771846 437008

Sretan Uskrs!

Naše deveto zajedničko proljeće

Već devetu godinu zajedno s vama radujemo se dolasku proljeća u naš grad. U dosadašnjih 57 brojeva časopisa podijelili smo prostor i vrijeme kroz brojne sadržaje u kojima smo nastojali sjediniti upoznavanje grada i ljubav prema njemu. To nam je i misija: pisati o Zagrebu kakav je bio i kakav jest, a naravno i kakav bismo željeli da bude jer smo utkali svoj život i rad u njegove ulice, trgove, zgrade i gradili vrijednosti građanskog života. Lijepi je osjećaj kad vam možemo darovati uvijek nove sadržaje i poglede na naš grad. Zagreb nam pruža toliko slobode izbora, prijateljstva, sreće postojanja!

U ovom broju vodimo vas u našu slavnu katedralu od njezinog osnutka do najave rekonstrukcije 1877. - mauzolej biskupa, banova, riznicu katedrale koja čuva vrijednost našeg identiteta. Predstavljamo veliku izložbu Menciya Clementa Crnčića u Klovićevim dvorima i Zbirku Hanžeković u Umjetničkom paviljonu. Brojni koncerti i kazališne predstave obogaćuju našu svakodnevicu. Neka nam duh prkosi materijalizmu jer i vrijeme korizme budi u nama duhovnost i snagu za prihvaćanje novih početaka!

Oplemenjujući svoj život znanjem, krenimo na krilima proljetne energije! *Zagreb moj grad* neka bude putokaz do osjećaja ponosa što živimo u gradu koji je proglašen najljepšim i najpoželjnijim adventskim odredištem u Europi.

Vjerujemo da će nas sunce i ovog proljeća maziti toplinom, a vi nas pomazite čitalačkom vjernošću, podržite nas, čitajte, volite jer u ovom prekrasnom zajedništvu nalazimo nadu da ćemo s istom radošću dočekati našu desetu godinu.

Sretan Uskrs!
Vaša

Sadržaj

Sljedeći broj izlazi u svibnju 2016.

4 Povijest grada:
Katedrala kao graditeljski palimpsest

14 Mauzolej biskupa, banova i mučenika

18 Biskupska grobnica
iza glavnog oltara

21 Riznica zagrebačke katedrale (1):
Svjedočanstvo vjere, snage i ljepote

26 Tko je bio Ivan, gorički arhidakon

28 Feljton: Plemićka obitelj Rauch (3):
Razmažene kćeri i nestalne snahe

36 Povijest poštanske službe u Zagrebu (3):
Josip Klempaj - prvi upravitelj hrvatske pošte

34 Zagreb moj drugi grad:
Irski veleposlanik Timothy Harrington

40 Intervju: **Alfi Kabiljo**

52 Izložbe: **Menci Clement Crnčić**
- rođeni pejzažist

56 Remek-djela zbirke Hanžeković

66 Dvorci, kurije i njihovi vlasnici:
Dvorac Gornja Bedekovčina

72 Barunska obitelj Vraniczany-Dobrinović
i plemićka obitelj Vraniczany (1)

78 Vinske ceste u Zagrebačkoj županiji

92 Zdrava hrana: **Doručak za pet**

PRETPLATITE SE na

Želite li se pretplatiti na
časopis *Zagreb moj grad*
za 2016. godinu?

Pretplata iznosi **80 kuna**.

Novi pretplatnici dobivaju jedan časopis iz 2015. na dar.

Iznos možete uplatiti uplatnicom za slanje novca
na adresu **Bibra izdavaštvo**, Tomislavov trg 21, 10000 Zagreb ili
na žiroračun: HR5124000081110046478.

Molimo da nam svakako pošaljete i svoju adresu na mail
bibra.izdavastvo@zg.t-com.hr ili fax **01/4880 555** jer se uplate
koje stižu na naš žiroračun ne vode pod imenom i prezimenom
pretplatnika.

Časopis *Zagreb moj grad* dobio je 2011. godine preporuku Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i Gradskog ureda za kulturu, obrazovanje i sport da se koristi kao dopunska literatura u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti, povijesti, likovne kulture, glazbene umjetnosti i drugih oblika nastave, kao što su projektna nastava ili interdisciplinarni oblici rada u školama. Časopis se preporučuje i školskim knjižnicama.